

Критерії оцінювання

результатів навчання здобувачів освіти (5-9 класи НУШ) відповідно до нового
Державного стандарту базової середньої освіти, рекомендовані МОН
(наказ №1093, від 02.08.2024)

МОВНО-ЛІТЕРАТУРНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ

Група результатів 1. Взаємодія з іншими особами усно, сприймання і використання інформації для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях		Бали
Початковий рівень (1, 2, 3 бали)		
Учень / учениця: сприймає і розпізнає інформацію, отриману від учителя (інших осіб); відповідає на окремі прості запитання за змістом почутого, використовуючи прості однотипні фрази; припускається суттєвих змістових помилок; виконує окремі прості репродуктивні завдання / навчальні дії за наданим зразком з допомогою вчителя.	1	
Учень / учениця: відтворює незначну частину інформації, отриманої від учителя (інших осіб) або із запропонованих джерел; відповідає на частину простих запитань за змістом почутого, припускається змістових і логічних помилок; виконує частину простих репродуктивних завдань / навчальних дій за наданим зразком з допомогою вчителя; виявляє зацікавленість до ідей, висловлених іншими; комунікує з іншими за потреби, використовуючи прості однотипні фрази.	2	
Учень / учениця: відтворює частину інформації, отриманої від учителя (інших осіб) або із запропонованих джерел; відповідає на прості запитання за змістом почутого, припускається незначних змістових і логічних помилок; виконує прості репродуктивні завдання / навчальні дії за наданим зразком з допомогою вчителя, долучається до роботи в групі; висловлює думки простими фразами; перепитує, уточнюючи інформацію, потрібну для розуміння змісту почутого.	3	
Середній рівень (4, 5, 6 балів)		
Учень / учениця: відтворює основну інформацію, отриману від учителя (інших осіб) або із запропонованих джерел; відповідає на прості запитання за змістом почутого; виконує репродуктивні завдання / навчальні дії за зразком під керівництвом учителя, зокрема під час роботи в групі; підтримує спілкування в межах запропонованої теми, використовуючи прості фрази.	4	
Учень / учениця: застосовує частину основної інформації, отриманої від учителя (інших осіб) або із запропонованих джерел для виконання навчальних завдань; відповідає на запитання за змістом почутого; виконує репродуктивні завдання / навчальні дії за запропонованим алгоритмом під керівництвом учителя, зокрема під час роботи в групі; долучається до спілкування в межах запропонованої теми, використовуючи прості фрази.	5	

<p>Учень / учениця:</p> <p>застосовує інформацію, отриману від учителя або із запропонованих джерел, для виконання навчальних завдань;</p> <p>виконує репродуктивні завдання / навчальні дії за запропонованим алгоритмом за потреби звертаючись по допомогу, зокрема під час роботи в групі;</p> <p>розвізнає з допомогою вчителя проблемні ситуації й висловлює окремі припущення щодо способів розв'язання їх;</p> <p>спілкується в межах запропонованої теми без значних труднощів.</p>	6
Достатній рівень (7, 8, 9 балів)	
<p>Учень / учениця:</p> <p>виокремлює в почутому інформацію, потрібну для виконання навчальних завдань і вирішення проблемних ситуацій;</p> <p>виконує репродуктивні й окремі частково-пошукові завдання за запропонованим алгоритмом, зокрема під час роботи в групі;</p> <p>розвізнає проблемні ситуації і розв'язує їх відомим способом з допомогою вчителя;</p> <p>спілкується в межах запропонованої теми; наводить окремі аргументи й приклади на підтвердження висловленої думки.</p>	7
<p>Учень / учениця:</p> <p>зіставляє, порівнює за визначеними критеріями почуте;</p> <p>добирає прийнятний із запропонованих спосіб для уточнення й візуалізації інформації;</p> <p>виконує окремі пошукові завдання за запропонованим алгоритмом, зокрема під час роботи в групі, за потреби звертаючись по допомогу;</p> <p>розв'язує проблемні ситуації відомим способом під керівництвом учителя;</p> <p>заохочує до спілкування й долучається до обговорення певної теми;</p> <p>наводить аргументи й приклади щодо почутого.</p>	8
<p>Учень / учениця:</p> <p>аналізує отриману з різних джерел інформацію за визначеними критеріями, перетворює почуте в різні форми повідомлень;</p> <p>обґруntовує зв'язок почутого з власним життєвим досвідом;</p> <p>виконує пошукові завдання, зокрема під час роботи в групі;</p> <p>розв'язує проблемні ситуації відомим способом;</p> <p>ініціює спілкування та обмінюється інформацією щодо обговорюваної теми;</p> <p>наводить доречні аргументи й приклади щодо висловленої думки.</p>	9
Високий рівень (10, 11, 12 балів)	
<p>Учень / учениця:</p> <p>інтегрує істотну й потрібну для виконання завдань інформацію з різних джерел;</p> <p>виконує пошукові й окремі творчі завдання, зокрема під час роботи в групі;</p> <p>обирає доцільний спосіб розв'язання проблемних ситуацій;</p> <p>обирає доречний спосіб комунікативної взаємодії в групі;</p> <p>переконливо аргументує свою позицію щодо обговорюваної теми.</p>	10
<p>Учень / учениця:</p> <p>узагальнює інформацію з різних джерел, оцінює її за визначеними критеріями;</p> <p>виконує пошукові й творчі завдання, зокрема під час роботи в групі;</p> <p>комбінує різні способи виконання завдань у нестандартних ситуаціях;</p> <p>обирає ефективний спосіб комунікативної взаємодії в групі, розвиває ідеї / думки учасників спілкування щодо обговорюваної теми та вибудовує логічну аргументацію для вирішення спільних завдань.</p>	11
<p>Учень / учениця:</p> <p>оцінює отриману з різних джерел інформацію, доцільно використовує її в різних ситуаціях;</p> <p>виконує пошукові, творчі завдання, зокрема під час роботи в групі;</p> <p>адаптує різні способи виконання завдань відповідно до змінюваних умов, ураховуючи ризики й прогнозуючи наслідки;</p> <p>виступає посередником у спілкуванні, демонструє толерантність до різних поглядів і надає роз'яснення за потреби іншим учасникам.</p>	12

Група результатів 2. Сприймання, аналіз, інтерпретація, критичне оцінювання інформації в текстах різних видів і використання її для збагачення власного досвіду.	
Початковий рівень (1, 2, 3 бали)	
Учень / учениця: сприймає і розпізнає інформацію з тексту / медіатексту, запропонованого вчителем (іншими особами); відповідає на окремі прості запитання за змістом прочитаного / переглянутого, використовуючи прості однотипні фрази; припускається суттєвих змістових помилок; виконує окремі прості репродуктивні завдання / навчальні дії за наданим зразком з допомогою вчителя.	1
Учень / учениця: відтворює незначну частину інформації з тексту / медіатексту, запропонованого вчителем (іншими особами); відповідає на частину простих запитань за змістом прочитаного / переглянутого, припускається змістових і логічних помилок; виконує частину простих репродуктивних завдань / навчальних дій за наданим зразком з допомогою вчителя; виявляє зацікавленість до ідей, висловлених іншими; комунікує з іншими за потреби, використовуючи прості однотипні фрази.	2
Учень / учениця: відтворює частину інформації з тексту / медіатексту, запропонованого вчителем (іншими особами); відповідає на прості запитання за змістом прочитаного / переглянутого, при甫кається змістових і логічних помилок; виконує прості репродуктивні завдання / навчальні дії за наданим зразком з допомогою вчителя, долучається до роботи в групі; висловлює думки щодо прочитаного / переглянутого простими фразами; перепитує, уточнюючи інформацію, потрібну для розуміння змісту.	3
Середній рівень (4, 5, 6 балів)	
Учень / учениця: відтворює основну інформацію із тексту / медіатексту, запропонованого вчителем (іншими особами); відповідає на прості запитання за змістом прочитаного / переглянутого; виконує репродуктивні завдання / навчальні дії за зразком під керівництвом учителя,	4
зокрема під час роботи в групі; пояснює зміст прочитаного / переглянутого, використовуючи прості фрази.	
Учень / учениця: застосовує частину основної інформації із тексту / медіатексту, запропонованого вчителем (іншими особами), для виконання навчальних завдань; відповідає на запитання за змістом прочитаного / переглянутого; виконує репродуктивні завдання / навчальні дії за запропонованим алгоритмом під керівництвом учителя, зокрема під час роботи в групі; коментує зміст прочитаного / переглянутого, використовуючи прості фрази.	5
Учень / учениця: застосовує інформацію із тексту / медіатексту, запропонованого вчителем (іншими особами) для виконання навчальних завдань; виконує репродуктивні завдання / навчальні дії за запропонованим алгоритмом за потреби звертаючись по допомозу, зокрема під час роботи в групі; розпізнає з допомогою вчителя проблемні ситуації й висловлює окремі припущення щодо способів розв'язання їх; коментує зміст прочитаного / переглянутого.	6
Достатній рівень (7, 8, 9 балів)	

<p>Учень / учениця:</p> <p>виокремлює з тексту / медіатексту інформацію, потрібну для виконання навчальних завдань і вирішення проблемних ситуацій;</p> <p>виконує репродуктивні й окремі частково-пошукові завдання за запропонованим алгоритмом, зокрема під час роботи в групі;</p> <p>розвізнає проблемні ситуації і розв'язує їх відомим способом з допомогою вчителя;</p> <p>наводить окремі аргументи й приклади на підтвердження висловленої думки щодо змісту прочитаного / переглянутого.</p>	7
<p>Учень / учениця:</p> <p>зіставляє, порівнює за визначеними критеріями зміст прочитаного / переглянутого; добирає прийнятний із запропонованих спосіб для уточнення й візуалізації інформації;</p> <p>виконує окремі пошукові завдання за запропонованим алгоритмом, зокрема під час роботи в групі, за потреби звертаючись по допомогу;</p> <p>розв'язує проблемні ситуації відомим способом під керівництвом учителя;</p> <p>долучається до обговорення змісту й форми прочитаного / переглянутого, наводить аргументи й приклади.</p>	8
<p>Учень / учениця:</p> <p>аналізує отриману з кількох текстів / медіатекстів інформацію за визначеними критеріями, інтерпретує зміст прочитаного / переглянутого й перетворює його в різні форми повідомлень;</p> <p>обґруntовує зв'язок прочитаного / переглянутого з власним життєвим досвідом;</p> <p>виконує пошукові завдання, зокрема під час роботи в групі;</p> <p>розв'язує проблемні ситуації відомим способом;</p> <p>обмінюються інформацією щодо обговорюваної теми, наводить доречні аргументи й приклади щодо висловленої думки.</p>	9
Високий рівень (10, 11, 12 балів)	
<p>Учень / учениця:</p> <p>інтегрує істотну й потрібну для виконання завдань інформацію з різних текстів / медіатекстів;</p> <p>виконує пошукові й окремі творчі завдання, зокрема під час роботи в групі;</p> <p>обирає доцільний спосіб розв'язання проблемних ситуацій;</p> <p>обстоює свою позицію щодо обговорюваної теми;</p>	10
<p>Учень / учениця:</p> <p>узагальнює інформацію з різних текстів / медіатекстів, оцінює її за визначеними критеріями;</p> <p>виконує пошукові й творчі завдання, зокрема під час роботи в групі; комбінує різні способи виконання завдань у нестандартних ситуаціях;</p> <p>розвиває ідеї / думки учасників обговорення прочитаного / переглянутого, вибудовує логічну аргументацію для вирішення спільних завдань.</p>	11
<p>Учень / учениця:</p> <p>оцінює отриману з різних текстів / медіатекстів інформацію, доцільно використовує її в різних ситуаціях;</p> <p>виконує пошукові, творчі завдання, виявляючи оригінальність, зокрема під час роботи в групі;</p> <p>адаптує різні способи виконання завдань відповідно до змінюваних умов, ураховуючи ризики й прогнозуючи наслідки;</p> <p>переконливо аргументує позицію щодо прочитаного / переглянутого,</p> <p>виявляє толерантність до різних поглядів.</p>	12
Група результатів 3. Висловлювання думок, почуттів і ставлень, письмова взаємодія з іншими особами, зокрема інтерпретація літературних творів українських і зарубіжних письменників; взаємодія з іншими особами у цифровому середовищі, дотримання норм літературної мови.	
Початковий рівень (1, 2, 3 бали)	

<p>Учень /учениця: демонструє вміння записувати висловлення, зокрема в цифровому середовищі; частково відтворює способи діяльності за наданим зразком, при甫каючись різного виду помилок; порівнює написане зі зразком і коригує за допомоги вчителя.</p>	1
<p>Учень / учениця: відтворює висловлення різних письмових жанрів, зокрема повідомлення в цифровому середовищі, за наданим шаблоном зі зміною предмета повідомлення і частково записує їх, демонструючи усвідомлення окремих фактів і елементарних уявень; відповідає на запитання вчителя щодо відповідності письмового висловлення меті, частково коригує його за допомоги вчителя; використовує стандартні мовні засоби під час відтворення зразка, при甫каючись різного виду помилок.</p>	2
<p>Учень /учениця: відтворює висловлення різних письмових жанрів, зокрема повідомлення в цифровому середовищі, за наданим шаблоном зі зміною предмета повідомлення і записує їх; відповідає на запитання вчителя щодо відповідності письмового висловлення меті, коригує його лише за допомоги вчителя; використовує стандартні мовні засоби під час відтворення зразка, при甫каючись різного виду помилок.</p>	3
Середній рівень (4, 5, 6 балів)	
<p>Учень /учениця: створює власні висловлення різних письмових жанрів, зокрема повідомлення в цифровому середовищі, за наданим шаблоном і записує їх; відповідає на запитання вчителя щодо завершеності власного висловлення в передаванні інформації, коригує його лише за допомоги вчителя; обмежено використовує мовні засоби під час створення власних висловлень, при甫каючись різного виду помилок.</p>	4
<p>Учень / учениця: створює власні висловлення різних письмових жанрів за зразком, зокрема</p>	5
<p>повідомлення в цифровому середовищі, демонструє утруднення в дотриманні мети та врахуванні адресата, записує висловлення в довільній формі; відповідає на запитання вчителя щодо завершеності власного висловлення в переданій інформації, коригує його лише за допомоги вчителя; обмежено використовує основні мовні засоби під час створення власних висловлень, при甫каючись різного виду помилок.</p>	
<p>Учень /учениця: створює власні висловлення різних письмових жанрів за зразком, зокрема повідомлення в цифровому середовищі, ураховуючи мету та адресата, записує висловлення відповідно до вимог жанру; відповідає на запитання вчителя щодо структурно-смислової завершеності власного висловлення в переданні інформації, коригує його лише за допомоги вчителя; обмежено використовує стандартні мовні засоби під час створення власних висловлень, при甫каючись різного виду помилок.</p>	6
Достатній рівень (7, 8, 9 балів)	
<p>Учень / учениця: створює власні висловлення різних письмових жанрів, зокрема повідомлення в цифровому середовищі, ураховуючи мету та адресата, записує їх відповідно до вимог жанру, взаємодіє з іншими особами в цифровому середовищі; відповідає на запитання вчителя щодо завершеності власного висловлення в переданні інформації; частково коригує написане щодо форми (орфографія, пунктуація, граматичні форми слів); використовує стандартні мовні засоби під час створення власних висловлень, при甫каючись різного виду помилок.</p>	7

<p>Учень/учениця:</p> <p>створює власні висловлення різних письмових жанрів, зокрема повідомлення в цифровому середовищі, ураховуючи мету та адресата, записує їх відповідно до вимог жанру, взаємодіє з іншими особами в цифровому середовищі; відповідає на запитання вчителя щодо завершеності власного висловлення в переданні інформації; частково коригує написане щодо змісту та форми (орфографія, пунктуація, граматичні форми слів); використовує стандартні мовні засоби під час створення власних висловлень, при甫askaючись різного виду помилок.</p>	8
<p>Учень /учениця:</p> <p>створює власні висловлення різних письмових жанрів, зокрема повідомлення в цифровому середовищі, ураховуючи мету та адресата, записує їх відповідно до вимог жанру, взаємодіє з іншими особами в цифровому середовищі; аналізує власний текст з огляду на його цілісність, повноту і завершеність у переданні інформації в умовах взаємодії (зокрема в цифровому середовищі) з учителем або однокласниками; коригує і уточнює власне висловлення (за потреби); вправно використовує стандартні мовні засоби під час створення власних висловлень.</p>	9
Високий рівень (10, 11, 12 балів)	
<p>Учень /учениця:</p> <p>створює власні висловлення різних письмових жанрів, зокрема повідомлення в цифровому середовищі, ураховуючи мету та адресата, записує їх відповідно до вимог жанру, дискутує в цифровому середовищі; самостійно аналізує власний текст з огляду на його цілісність, повноту і завершеність у переданні інформації, толерантність і академічну добросердечність;</p>	10
<p>коригує і уточнює власне висловлення (за потреби); вправно використовує різноманітні мовні засоби під час створення власних висловлень.</p>	
<p>Учень / учениця:</p> <p>створює власні висловлення різних письмових жанрів, зокрема повідомлення в цифровому середовищі, ураховуючи мету та адресата, записує їх відповідно до вимог жанру з елементами візуалізації (за потреби), дискутує в цифровому середовищі; самостійно аналізує власний текст з огляду на його цілісність, повноту та завершеність у переданні інформації, толерантність і академічну добросердечність; коригує і уточнює власне висловлення (за потреби); вправно використовує різноманітні мовні засоби під час створення власних висловлень.</p>	11
<p>Учень /учениця:</p> <p>створює власні висловлення різних письмових жанрів, зокрема повідомлення в цифровому середовищі, ураховуючи мету та адресата, записує їх відповідно до вимог жанру з елементами візуалізації (за потреби), дискутує в цифровому середовищі; самостійно аналізує власний текст з огляду на його цілісність, повноту, завершеність у переданні інформації, толерантність і академічну добросердечність; коригує й уточнює (за потреби); вільно використовує мовні засоби, зокрема експериментує з ними, під час створення власних висловлень, надаючи їм індивідуальних рис.</p>	12
Група результатів 4. Дослідження індивідуального мовлення, використання мови для власної мовної творчості, спостереження за мовними та літературними явищами, проведення їх аналізу	
Початковий рівень (1, 2, 3 бали)	
<p>Учень /учениця:</p> <p>сприймає і розпізнає інформацію про мовні одиниці, мовні та літературні явища; відповідає на окремі прості запитання, при甫askaючись суттєвих помилок; виконує частину простих завдань / навчальних дій щодо спостереження за мовою та мовленням за наданим зразком з допомогою вчителя; передає Інформацію, використовуючи короткі однотипні фрази.</p>	1

<p>Учень / учениця: відтворює незначну частину інформації про мовні одиниці, мовні та літературні явища; відповідає на частину простих запитань, при甫каючись суттєвих помилок; виконує прості завдання / навчальні дії щодо спостереження за мовою та мовленням за наданим зразком з допомогою вчителя; комунікує з іншими за потреби, використовуючи прості однотипні фрази й повторюючи сказане співрозмовниками.</p>	2
<p>Учень / учениця: відтворює частину інформації про мовні одиниці, мовні та літературні явища; при甫кається суттєвих помилок; відповідає на частину простих запитань; виконує завдання / навчальні дії щодо спостереження за мовою та мовленням за наданим зразком з допомогою вчителя; долучається до роботи в групі; висловлюється простими фразами; часто перепитує, уточнюючи потрібну інформацію.</p>	3
Середній рівень (4, 5, 6 балів)	
<p>Учень / учениця: відтворює основну інформацію про мовні одиниці, мовні та літературні явища; відповідає на прості запитання з постійною опорою на запропоноване джерело інформації, може пояснити окремі поняття / терміни / навчальні дії; виконує завдання / навчальні дії щодо спостереження за мовою та мовленням за зразком під керівництвом учителя; виконує деякі обов'язки, розподілені в групі, для розв'язання пошукових та/або творчих завдань;</p>	4
<p>підтримує ініційоване іншими спілкування в межах обговорюваної теми, використовуючи прості фрази, обмежено вживуючи наукові поняття.</p>	
<p>Учень / учениця: застосовує основну інформацію про мовні одиниці, мовні та літературні явища; відповідає на прості запитання з опорою на запропоновані джерела інформації; може пояснити основні поняття / явища і навчальні дії; виконує незначну частину дослідницького та/або творчого завдання за запропонованим алгоритмом, за потреби звертаючись по допомогу, під час роботи в групі; долучається до обговорення відомої теми, використовуючи прості фрази, доречно вживуючи окремі наукові поняття.</p>	5
<p>Учень / учениця: застосовує інформацію про мовні одиниці, мовні та літературні явища; відповідає на прості запитання з опорою на запропоновані джерела інформації; розуміє і пояснює основні поняття / явища / навчальні дії, наводить прості приклади; виконує самостійно частину дослідницького та/або творчого завдання за запропонованим алгоритмом; розпізнає з допомогою вчителя окремі проблемні ситуації і висловлює припущення щодо розв'язання їх, зокрема під час роботи в групі; спілкується щодо способу виконання дослідницького та/або творчого завдання, доречно вживуючи основні наукові поняття.</p>	6
Достатній рівень (7, 8, 9 балів)	
<p>Учень / учениця: виокремлює у запропонованих джерелах потрібну інформацію; відповідає на запитання за опрацьованою інформацією; перетворює один вид інформації в інший за зразком; виконує окремі дослідницькі та/або творчі завдання за запропонованим алгоритмом самостійно або в співпраці з однокласниками, за потреби звертаючись по допомогу; розпізнає окремі проблемні ситуації і висловлює припущення щодо розв'язання їх; долучається до обговорення окремих етапів виконання дослідницького та/або творчого завдання, наводить окремі аргументи й приклади.</p>	7

<p>Учень / учениця: порівнює, зіставляє наукову інформацію з обраних джерел про мовні та мовленнєві одиниці, мовні та літературні явища, порівнює матеріал за визначеними ознаками; виконує окремі дослідницькі та/або творчі завдання за запропонованим алгоритмом, зокрема під час роботи в групі; розв'язує проблемні ситуації відомим способом під керівництвом учителя; долучається до обговорення процесу та результатів виконання дослідницького та/або творчого завдання, наводить аргументи й приклади, доречно використовуючи наукові поняття.</p>	8
<p>Учень / учениця: аналізує інформацію з різних джерел щодо мовних і мовленнєвих одиниць, мовних і літературних явищ, упорядковує / представляє її в різні способи; виконує дослідницькі та/або творчі завдання, зокрема під час роботи в групі, відомим способом; обговорює результати наукової та/або творчої роботи, доречно коментує їх, спираючись на знання про мовні та мовленнєві одиниці, мовні та літературні явища.</p>	9
Високий рівень (10, 11, 12 балів)	
<p>Учень / учениця: інтегрує істотну й потрібну інформацію з різних джерел, виявляючи проблеми, що можуть бути дослідженні науково, визначає способи використання досліджених одиниць і явищ у власній творчості;</p>	10
<p>виконує дослідницькі та/або окремі творчі завдання самостійно або в групі; обирає доцільний спосіб розв'язання проблемних ситуацій; аргументує власну позицію щодо наукових та/або творчих питань, зокрема в межах вирішення спільніх завдань, спираючись на авторитетні джерел.</p>	
<p>Учень / учениця: узагальнює й оцінює за визначеними критеріями наукову інформацію щодо мовних і мовленнєвих одиниць, мовних і літературних явищ; виконує дослідницькі та/або творчі завдання, зокрема під час роботи в групі; використовує мовні засоби для втілення творчих задумів, виявляючи власні вподобання; розвиває наукові / творчі ідеї учасників обговорення, вибудовує логічну аргументацію на основі знань про мовні та мовленнєві одиниці, мовні та літературні явища.</p>	11
<p>Учень / учениця: оцінює отриману з різних джерел наукову інформацію про мовні та мовленнєві одиниці, мовні та літературні явища, доцільно використовує її в дослідницькій і творчій діяльності; виконує самостійно або в групі дослідницькі завдання (від постановки проблеми до представлення результатів); оригінально використовує мовні засоби для втілення творчих задумів; узгоджує різні позиції щодо наукових та/або творчих питань, спираючись на системні знання про мовні та мовленнєві одиниці, мовні та літературні явища й визнаючи можливість множинних поглядів.</p>	12

Особливості здійснення та оцінювання основних видів навчальної діяльності на уроках української мови та літератури

АУДІОВАННЯ (сприймання усної інформації на слух)

Перевіряють здатність учня/учениці сприймати на слух незнайоме за змістом висловлювання:

- а) розуміння мети висловлювання, фактичного змісту, причинно-наслідкових зв'язків, теми та основної думки висловлювання, виражально-зображені засобів прослуханого твору;
- б) уміння давати оцінку прослуханому.

Перевірка аудіовання учнів/учениць здійснюється фронтально. Учитель читає один раз незнайомий учням/ученицям текст, а потім пропонує серію запитань з варіантами відповідей. Учні/учениці повинні мовччи вислухати кожне запитання, варіанти відповідей до нього, вибрати один із варіантів і записати лише його літеру поряд із номером запитання.

Кількість запитань щодо прослуханого тексту може бути різною для учнів різних класів (наприклад, для учнів 5 класу – 6 запитань з 4 варіантами відповідей по 2 бали кожне, для учнів 6, 7 класів кількість запитань більша). Оцінювання здійснюється з огляду на те, що за цей вид діяльності учень/учениця може отримати від 1 до 12 балів. Якщо учень/учениця з певних причин не виконав/ла роботу, він/вона має пройти відповідну перевірку додатково задля того, щоб отримати відповідний бал. Обсяг тексту для аудіовання в табл. 6.

Таблиця 6

Обсяг тексту аудіовання і тривалість звучання

Клас	Обсяг та час звучання текстів			
	художнього стилю		інших стилів	
5-й	400– 500 слів	4 – 5 хв	300 – 400 слів	3 – 4 хв
6-й	500-600 слів	5 – 6 хв	400 – 500 слів	4 – 5 хв
7-й	600-700 слів	6 – 7 хв	500 – 600 слів	5 – 6 хв

ГОВОРІННЯ (усна взаємодія та висловлювання)

Під час перевірки складених учнями/ученицями висловлювань (діалогів, усних переказів та творів) ураховується ступінь повноти вираження теми, міра самостійності виконання роботи, ступінь вияву творчих здібностей, особистого ставлення до змісту висловлювання.

1. Діалогічне мовлення

Усне діалогічне мовлення перевіряють в 5 – 9 класах. Перевіряються здатність учнів/учениць:

- а) виявляти певний рівень обізнаності з теми, що обговорюється;
- б) демонструвати вміння: складати діалог відповідно до запропонованої ситуації й мети спілкування, самостійно досягати комунікативної мети, використовувати репліки для стимулювання, підтримувати діалог, вживати формул мовленнєвого етикету, дотримуватися теми спілкування, норм літературної мови та правил спілкування, демонструвати певний рівень мовленнєвої вправності (стисливість, логічність, виразність, доречність, винахідливість тощо);
- в) висловлювати особисту позицію щодо теми, яка обговорюється;
- г) аргументувати висловлені тези, ввічливо спростовувати помилкові висловлювання співрозмовника.

Зазначені характеристики діалогу є основними критеріями під час його оцінювання. Перевірка рівня сформованості діалогічного мовлення здійснюється таким чином: учитель

пропонує двом учням/ученицям вибрати одну із запропонованих тем чи мовленнєвих ситуацій (теми чи ситуації пропонуються різного рівня складності), обдумати її й обговорити із товаришем перед класом у формі діалогу протягом 3 – 5 хвилин. Оцінка ставиться кожному з учнів/учениць.

Матеріал для контрольних завдань добирається з урахуванням тематики соціокультурної змістової лінії чинної програми, рівня підготовки, вікових особливостей та пізнавальних інтересів учнів.

Однина контролю: діалог, складений двома учнями/ученицями.

Примітка. Під час оцінювання діалогу необхідно диференціювати репліки на розгорнуті (складаються з двох і більше речень) і нерозгорнуті (виражені одним реченням). Якщо репліки розгорнуті, то їх кількість зменшується. *До вказаної кількості не зараховуються слова, що відносяться до мовленнєвого етикету* (звертання, привітання, прощання тощо). Нормативна кількість реплік у табл.7.

Таблиця 7

Клас	5-й	6-й	7-й
Орієнтовна кількість реплік для двох учнів	6 – 7 реплік	7 – 8 реплік	8 – 9 реплік

Оцінювання мовного оформлення діалогу здійснюють, спираючись на досвід учителя і не підраховуючи помилок (зважаючи на технічні труднощі фіксації помилок різних типів в усному мовленні).

Під мовним оформленням діалогу, тексту слід розуміти наявність/ відсутність порушень лексичних, фразеологічних, граматичних (морфологічних, синтаксичних) стилістичних, орфоепічних, акцентологічних, інтонаційних норм української літературної мови, а також соціальних норм українського мовленнєвого етикету (табл. 8).

Таблиця 8

Критерії оцінювання діалогу

Рівень	Бали	Характеристика складених учнями діалогів
Початковий (Бали цього рівня одержують учні/учениці, успіхи яких у самостійному складанні діалогу поки що незначні)	1	Учень/учениця має значні труднощі в підтриманні діалогу. Здебільшого він/она відповідає на запитання лише —так чи —ні або аналогічними уривчастими реченнями ствердного чи заперечного характеру.
	2	Учень/учениця відповідає на елементарні запитання короткими репліками, що містять недоліки різного характеру, але сам/сама досягти комунікативної мети не може.
	3	Учень/учениця бере участь у діалозі за найпростішою за змістом мовленнєвою ситуацією, може не лише відповідати на запитання співрозмовника, а й формулювати деякі запитання, припускаючись помилок різного характеру. Проте комунікативна мета досягається ним/нею лише частково.
Середній (Балів цього рівня заслуговують учні/учениці, які досягли певних результатів у складанні діалогу за двома-чотирма показниками з нескладної теми, але за іншими критеріями)	4	Учень/учениця бере участь у діалозі з нескладною за змістом темою, в основному досягає мети спілкування, проте репліки його/її недостатньо вдалі, оскільки не враховують належним чином ситуацію спілкування, не відзначаються послідовністю, доказовістю; трапляється чимало помилок у доборі слів, побудові речень, їх іntonуванні тощо.
	5	Учень/учениця бере участь у діалозі за нескладною за змістом мовленнєвою ситуацією, додержує елементарних правил поведінки в розмові, загалом досягає комунікативної мети, проте допускає відхилення від теми, мовлення його/її характеризується стереотипністю, недостатньою різноманітністю і потребує істотної корекції тощо.

результати поки що незначні)	6	Учень/учениця успішно досягає комунікативної мети в діалозі з нескладної теми, його/її репліки загалом є змістовними, відповідають основним правилам поведінки у розмові, нормам етикету, проте їм не вистачає самостійності суджень, їх аргументації, новизни, лаконізму в досягненні комунікативної мети, наявна певна кількість помилок у мовному оформленні реплік тощо.
Достатній (Балів цього рівня заслуговують учні/учениці, які самостійно, у цілому вправно за	7	Діалогічне мовлення учня/учениці за своїм змістом спрямовується на розв'язання певної проблеми, загалом є змістовним, набирає деяких рис невимушеності; з'являються елементи особистісної позиції щодо предмета обговорення, правила спілкування в цілому додержуються, але ще є істотні недоліки(за 4-ма критеріями): невисокий рівень самостійності й аргументованості суджень,

більшістю критеріїв склали діалог з теми, що містить певну проблему, продемонстрували належну культуру спілкування, проте за деякими з критеріїв(від 2-х до 4-х) їх мовлення ще містить певні недоліки)		можуть траплятися відхилення від теми, помилки в мовному оформленні реплік тощо.
	8	Учень/учениця загалом вправно бере участь у діалозі за ситуацією, що містить певну проблему, досягаючи комунікативної мети, висловлює судження і певною мірою аргументує їх з допомогою загальновідомих фактів, у діалозі з'являються елементи оцінних характеристик, узагальнень, що базуються на використанні прислів'їв і приказок, проте допускаються певні недоліки за кількома критеріями(3-ма).
	9	Учень/учениця самостійно складає діалог з проблемної теми, демонструючи загалом достатній рівень вправності і культури мовлення (чітко висловлює думки, виявляє вміння сформулювати цікаве запитання, дати влучну, дотепну відповідь, виявляє толерантність, стриманість, коректність у разі незгоди з думкою співрозмовника), але в діалозі є певні недоліки за 2-ма критеріями, наприклад: нечітко виражається особиста позиція співбесідників, аргументація не відзначається оригінальністю тощо.
Високий (Балів цього рівня заслуговують учні/учениці, які продемонстрували високу культуру спілкування, переконливо аргументуючи свої думки з приводу проблемної теми, даючи можливість висловитися партнеру по діалогу; змогли зіставити різні погляди на той самий предмет, навести аргументи —за— і	10	Учень/учениця складає діалог за проблемною ситуацією, демонструючи належний рівень мовленнєвої культури, вміння формувати думки, обґруntовуючи власну позицію, виявляє готовність уважно і доброзичливо вислухати співрозмовника, даючи можливість висловитися партнеру по діалогу; додержується правил мовленнєвого етикету; структура діалогу, мовне оформлення реплік діалогу звичайно відповідає нормам, проте за одним з критеріїв можливі певні недоліки.
	11	Учень/учениця складає діалог, самостійно обравши аспект запропонованої теми (або ж самостійно визначає проблему для обговорення), переконливо й оригінально аргументує свою позицію, зіставляє різні погляди на той самий предмет, розуміючи при цьому можливість інших підходів до обговорюваної проблеми, виявляє повагу до думки іншого; структура діалогу, мовне оформлення реплік діалогу відповідає нормам.

—проти— в їх обговоренні тощо)	12	Учень/учениця складає глибокий за змістом і досконалій за формою діалог, самостійно обравши аспект запропонованої теми (або ж самостійно визначає проблему для обговорення), демонструючи вміння уважно і доброзичливо вислухати співрозмовника, коротко, виразно, оригінально сформулювати свою думку, дібрати цікаві, влучні, дотепні, переконливі аргументи на захист своєї позиції, у тому числі й з власного життєвого досвіду, зіставити різні погляди на той самий предмет; здатний/здатна змінити свою думку в разі незаперечних аргументів іншого; додержується правил поведінки й мовленнєвого етикету в розмові.
--------------------------------	----	---

2.Монологічне мовлення (усні переказ і твір)

Перевіряють здатність учня/учениці:

а) виявляти певний рівень обізнаності з теми, що розкривається (усно); б) демонструвати вміння:

- будувати висловлювання певного обсягу, добираючи і впорядковуючи необхідний для реалізації задуму матеріал (епізод із власного життєвого досвіду, прочитаний або прослуханий текст, епізод з кінофільму, сприйнятий (побачений чи почутий) твір мистецтва, розповідь іншої людини тощо);

- ураховувати мету спілкування, адресата мовлення;

- розкривати тему висловлювання;

- виразно відображати основну думку висловлювання, диференціюючи матеріал на головний і другорядний;

- викладати матеріал логічно, послідовно;

- використовувати мовні засоби відповідно до комунікативного завдання, дотримуючись норм літературної мови;

- додержувати єдності стилю;

в) виявляти ставлення до предмета висловлювання, розуміти можливість різних тлумачень тієї самої проблеми;

г) виявляти певний рівень творчої діяльності, зокрема:

- трансформувати одержану інформацію, відтворюючи її докладно, стисло, вибірково, своїми словами, змінюючи форму викладу, стиль тощо відповідно до задуму висловлювання;

- створювати оригінальний текст певного стилю;

- аргументувати висловлені думки, переконливо спростовувати помилкові докази;

- викладати матеріал виразно, доречно, економно, виявляти багатство лексичних і граматичних засобів.

Перевірка здатності *говорити* (усно переказувати чи створювати текст) здійснюється індивідуально: учитель пропонує певне завдання (переказати зміст матеріалу докладно, стисло, вибірково, або самостійно створити висловлювання на відповідну тему) і дає учневі/учениці час на підготовку. Учні/учениці виконують роботу самостійно.

Оцінюючи усне висловлювання (переказ/твір) ставлять одну оцінку – за зміст і за якість мовного оформлення (спираючись на досвід учителя, не підраховуючи помилок, з огляду на технічні труднощі фіксації помилок різних типів в усному мовленні).

ЧИТАННЯ (сприймання письмових текстів)

1. Читання вголос

Контрольна перевірка читання вголос здійснюється в 5-9 класах. Перевіряються здатність учня/учениці:

а) демонструвати певний рівень розуміння прочитаного;

б) виявляти вміння читати із достатньою швидкістю, плавно, з гарною дикцією, відповідно до орфоепічних та інтонаційних норм;

в) виражати авторський задум, особливості змісту, стилю тексту за допомогою темпу, тембру, гучності читання;

г) пристосовувати читання до особливостей слухачів (ступеня підготовки, зацікавленості певною темою тощо).

Перевірку вміння читати вголос здійснюють індивідуально: учитель дає учневі/ученици тексти, опрацьований на попередніх уроках, деякий час на підготовку і пропонує прочитати цей текст перед класом.

Матеріал для контрольного завдання: знайомий учневі/ученици текст, дібраний відповідно до вимог програми для кожного класу; текст добирається з таким розрахунком, щоб час його озвучення (за нормативною швидкістю) окремим/ою учнем/ученицею дорівнював 1–2 хвилинам (для читання слід пропонувати невеликі тексти зазначених у програмі стилів, типів і жанрів мовлення, відносно завершенні уривки творів або порівняно великий текст, розділений на частини, які читаються кількома учнями/ученицями послідовно).

Одиниця контролю: озвучений учнем/ученицею текст (швидкість читання у звичайному для усного мовлення темпі – 80–120 слів за хвилину). Критерії оцінювання читання вголос у табл. 9.

Таблиця 9

Критерії оцінювання читання вголос

Рівень	Бали	Характеристика читання
Початковий (Бали цього рівня одержують учні/учениці, які читають дуже повільно, припускаються значної кількості помилок у структуруванні тексту і речення, прочитанні та вимові слів, іntonуванні речень)	1	Учень/учениця читає, не зв'язуючи слова між собою інтонаційно, не відділяючи одне речення від іншого, припускається значної кількості помилок на заміну, перестановку, пропуск (складів, слів); вимовляє в багатьох випадках слова відповідно до їх написання, а не до норм вимови; швидкість читання в кілька разів нижча за норми.
	2	Учень/учениця читає, відриваючи окремі слова одне від одного, не завжди відділяє одне речення від іншого; припускається помилок на заміну, перестановку, пропуск (складів, слів); вимовляє в багатьох випадках слова відповідно до їх написання, а не до норм вимови; швидкість читання складає орієнтовно третину від норми.
	3	Читання характеризується певним рівнем зв'язності, який проте ще недостатній, як і темп, що наближається до половини норми. Допускається ще велика кількість помилок різного характеру.
Середній (Бали цього рівня заслуговують учні/учениці, які читають зі швидкістю, що наближається до норми, поділяючи текст на речення, пов'язуючи слова в реченнях між собою, але читають не	4	Учень/учениця читає, зі швидкістю, що дещо перевищує половину норми, поділяючи текст на речення, але припускається значної кількості помилок в іntonуванні речень різних типів; у поділі речень на смислові частини, неправильно ставить логічний наголос; припускається орфоепічних помилок; читання не досить плавне.
	5	Учень/учениця читає зі швидкістю, що наближається до норми, в основному правильно іntonуючи кінець речення, але припускається помилок у поділі речень на смислові частини, логічному наголошуванні слів, а також в іntonуванні речень певної синтаксичної будови (за програмою відповідного класу); припускається орфоепічних помилок; читання не досить

досить плавно і виразно, припускаючись помилок в інтонуванні, вимові тощо)		плавне.
	6	Учень/учениця читає зі швидкістю, що відповідає нормі, правильно іntonуючи кінець речення, логічно наголошуючи слова, але робить окремі помилки в поділі речень на смислові частини та в інтонуванні речень певної синтаксичної будови (за програмою відповідного класу); припускається орфоепічних помилок; читання не досить плавне.
	7	Учень/учениця читає зі швидкістю в межах норми, у цілому плавно, правильно іntonуючи речення певної синтаксичної будови (за програмою відповідного класу), роблячи логічні наголоси; поділ речень на смислові відрізки в цілому логічно правильний, але цей поділ не пристосований до особливостей слухацької аудиторії; емоційне забарвлення тексту в читанні відсутнє; є орфоепічні помилки.
	8	Учень/учениця читає швидко, плавно, досить правильно іntonуючи речення певних синтаксичних структур, роблячи логічні наголоси; поділ речень на смислові відрізки логічно правильний, але не завжди пристосований до особливостей слухацької аудиторії; темп, тембр, гучність читання не пов'язані з певним комунікативним завданням; емоційне забарвлення тексту наявне, але воно не виявляє авторського задуму; є орфоепічні помилки.
	9	Учень/учениця читає швидко, плавно, правильно іntonуючи речення різної синтаксичної будови; поділ речень на смислові відрізки та логічне наголошування слів правильні, але в окремих випадках темп, тембр, гучність читання не пов'язані з відповідним комунікативним завданням; емоційне забарвлення недостатньо виявляє авторський задум; можуть бути орфоепічні помилки.
Високий (Бали цього рівня заслуговують учні/учениці, які читають плавно, швидко, правильно іntonують речення і поділяють їх на смислові відрізки; добре відтворюють авторський задум, стилеві особливості тексту, розв'язують комунікативне завдання; читають орфоепічно правильно, з гарною дикцією)	10	Учень/учениця читає виразно, з гарною дикцією; іntonація (поділ речень на смислові частини, логічне наголошування слів, мелодика речень різної синтаксичної будови), емоційне забарвлення, тембр, темп, гучність читання відтворюють авторський задум, стилеві характеристики тексту, але в читанні можуть бути окремі недоліки(наприклад, недостатньо враховано комунікативне завдання, особливості слухацької аудиторії), незначні орфоепічні огріхи.
	11	Читання учня/учениці цілком відповідає усім зазначенім вище критеріям (глибоке проникнення у зміст прочитаного, бездоганне дотримання орфоепічних, іntonаційних норм, виразна передача авторського задуму, стилевих характеристик тексту, врахування комунікативного завдання, особливостей слухацької аудиторії).
	12	Учень/учениця читає винятково виразно, з гарною дикцією; глибоко й тонко відтворюючи емоційне забарвлення, авторський задум, стилеві характеристики тексту; вміло виконує комунікативне завдання, визначене вчителем або самостійно.

2. Читання мовчки

Перевіряють здатність учня/учениці читати новий для них текст із належною швидкістю, розуміти й запам'ятовувати після одного прочитування: фактичний зміст, причинно-наслідкові зв'язки, тему і основну думку, виражально-зображенальні засоби прочитаного твору; давати оцінку прочитаному.

Перевірку вміння читати мовчки здійснюють фронтально за одним із варіантів.

Учні/учениці читають незнайомий текст від початку до кінця, а відтак відповідають на запитання вчителя за змістом прочитаного. Учні/учениці повинні вислухати кожне запитання, варіанти відповідей на нього, вибрати один із них і записати лише його номер поряд із номером запитання.

У 5 класі учням/ученицям пропонують 6 запитань за текстом з чотирма варіантами відповідей. Запитання мають торкатися фактичного змісту тексту, його причинно-наслідкових зв’язків, окремих мовних особливостей (переносне значення слова, виражальні засоби мови тощо), відображеніх у тексті образів (якщо є), висловлення оцінки прочитаного.

Матеріал для контрольного завдання: невідомі учням/ученицям тексти різних стилів, типів, жанрів мовлення, що включають монологічне та діалогічне мовлення (відповідно до вимог програми для кожного класу). Текст добирається таким чином, щоб учні, які мають порівняно високу швидкість читання, витрачали на нього не менше 1 – 2 хвилини часу і були завантажені роботою. Обсяг текстів для контрольного читання мовчки у табл.10.

Таблиця 10

Обсяг текстів для контрольного читання мовчки

Клас	Обсяг тексту для читання мовчки		Швидкість читання мовчки (слів за хвилину)
	художнього стилю	інших стилів	
5-Й	360 – 450 слів	300 – 360 слів	100 – 150
6-Й	450 – 540 слів	360 – 420 слів	110 – 180
7-Й	540 – 650 слів	420 – 480 слів	120 – 200

Одиниця контролю: відповіді учнів/учениць на запитання тестового характеру, складені за текстом, що запропонований для читання, та швидкість читання. Якщо учень/учениця з певних причин не виконав/ла роботу, він/она має пройти відповідну перевірку додатково задля того, щоб отримати відповідний бал.

ПІСЬМО (письмова взаємодія та висловлювання; письмові переказ / твір / есе / диктант)

Перевіряють здатність учня/учениці:

- а) виявляти певний рівень обізнаності з теми, що розкривається (письмово); б) демонструвати вміння:
 - будувати висловлювання певного обсягу, добираючи та впорядковуючи необхідний для реалізації задуму матеріал (епізод із власного життєвого досвіду, прочитаний або прослуханий текст, епізод з кінофільму, сприйнятий (побачений чи почутий) твір мистецтва, розповідь іншої людини тощо);
 - ураховувати мету спілкування, адресата мовлення;
 - розкривати тему висловлювання;
 - виразновідображати основну думку висловлювання, диференціюючи матеріал на головний і другорядний;
 - викладати матеріал логічно, послідовно;
 - використовувати мовні засоби відповідно до комунікативного завдання, дотримуючись норм літературної мови;
 - додержувати єдності стилю;
- в) виявляти своє ставлення до предмета висловлювання, розуміти можливість різних тлумачень тієї самої проблеми;
- г) виявляти певний рівень творчої діяльності, зокрема:
 - трансформувати одержану інформацію, відтворюючи її докладно, стисло, вибірково, своїми словами, змінюючи форму викладу, стиль тощо відповідно до задуму висловлювання;
 - створювати оригінальний текст певного стилю;
 - аргументувати висловлені думки, переконливо спростовувати помилкові докази;

- викладати матеріал виразно, доречно, економно, виявляти багатство лексичних і граматичних засобів.

Перевірку здатності письмово переказувати та самостійно створювати текст здійснюють фронтально: учням/ученицям пропонується переказати прочитаний учителем (за традиційною методикою або самостійно прочитаний) текст чи інший матеріал для переказу або самостійно написати твір.

1. Переказ / переказ із творчим завданням

Матеріалом для переказу (усного/письмового) можуть бути: текст, що читається вчителем, або попередньо опрацьований текст; самостійно прочитаний матеріал з газети, журналу, епізод кінофільму чи телепередачі, розповідь іншої людини про певні події, народні звичаї тощо. Під час написання переказу із творчим завданням, учитель пропонує учням/ученицям також завдання, що передбачає написання творчої роботи, обов'язково пов'язаної зі змістом переказу. Обсяг тексту для переказу в табл.11.

Таблиця 11

Обсяг тексту для переказу

Клас	5-й	6-й	7-й
Обсяг тексту для переказу	100 –150 слів	150 –200 слів	200 – 250 слів
Обсяг творчого завдання до переказу, виконаного письмово	0,3 – 0,5 сторінок	0,3 – 0,5 сторінок	0,5 – 1,0 сторінки

Обсяг тексту для стислого чи вибіркового переказу має бути у 1,5 – 2 рази більшим за обсяг тексту для докладного переказу. Якщо для контрольної роботи використовуються інші джерела, то матеріал добирається так, щоб обсяг

переказу міг бути в межах пропонованих для певного класу норм. Тривалість звучання усного переказу – 3 – 5 хвилин.

2. Твір

Матеріалом для твору (усного/письмового) можуть бути: тема, сформульована на основі попередньо обговореної проблеми, життєвої ситуації, прочитаного та проаналізованого художнього твору; а також пропоновані для окремих учнів/учениць допоміжні матеріали (якщо обирається варіант диференційованого підходу до оцінювання). Обсяг письмового твору з української мови у табл.12.

Таблиця 12

Обсяг письмового твору з української мови

Клас	5-й	6-й	7-й
Кількість сторінок	0,5–1,0	1,0 –1,5	1,5 – 2,0

2. Есе

Есе (есей) – самостійна творча письмова робота, ознакою якої є особистісний характер сприймання проблеми та її осмислення, невеликий обсяг, вільна композиція, невимушненість та емоційність викладу. Види есе та його ознаки в табл.13.

Таблиця 13

Види есе: вільне та формальне

Вільне	Формальне
---------------	------------------

<i>Ознаки:</i> невеликий обсяг (7-10 речень); довільна форма і стиль викладу зі збереженням структурованості тексту (вступ, основна частина, висновок); наявність позиції автора.	<i>Ознаки:</i> обсяг 120-200 слів логічна організація структури: наявність відповідних компонентів (тези, аргументи, приклади, оцінювальні судження, висновки); ґрунтовність викладу; наявність позиції автора.
--	--

Вільне есе обмежене в часі (5 – 10 і 10 – 15 хв). До нього доцільно вдаватися на кожному уроці й на різних етапах його: цілевизначення, закріплення, рефлексія тощо.

Для написання *формального есе* виділяють більше часу: від 20 до 45 хвилин.

Види формального есе: інформаційне (есе-розвідь, есе-визначення, есе- опис); критичне; есе-дослідження (порівняльне есе, есе-протиставлення, есе причини-наслідку, есе-аналіз).

Вимоги до формального есе

- Обсяг – 1 – 2 сторінки тексту (120-200 слів).
- Есе повинно сприйматися як цілісний твір, ідея якого зрозуміла й чітка.
- Кожен абзац есе розкриває одну думку.
- Необхідно писати стисло і ясно. Есе не повинно містити нічого зайвого, має нести лише інформацію, необхідну для розкриття ідеї есе, власної позиції автора.
- Есе має відрізнятися чіткою композиційною побудовою, бути логічним за структурою.
- В есе, як і в будь-якому творі, повинна простежуватися внутрішня логіка, що визначається, з одного боку, авторським підходом до питання, яке обговорюється, а з іншого – самим питанням. Необхідно уникати різких стрибків від однієї ідеї до іншої, думка має розкриватися послідовно.
- Есе повинно засвідчити, що його автор знає й осмислено застосовує теоретичні поняття, терміни, узагальнення, ідеї.
- Есе повинно містити переконливе аргументування порушеної проблеми.

Структура есе

Есе складається з таких частин – *вступ, основна частина, висновок*. *Вступ* – обґрунтування вибору теми есе.

Основна частина – теоретичні основи обраної проблеми та виклад основного питання. Ця частина передбачає аргументацію, аналіз й обґрунтування, виходячи з наявних даних і різних позицій.

Висновок – узагальнення й аргументовані висновки до теми, підсумовує есе або ще раз вносить пояснення, підкріплює зміст і значення викладеного в основній частині. Критерії оцінювання письмових переказів / творів / есе в табл.14.

Таблиця 14

Критерії оцінювання письмових переказів / творів / есе

Бал и	Рівні навчальних досягнень учнів	Мовне оформлення			Змістові помилки
		орфографічні пунктуаційні помилки	лексичні, граматичні стилістичні		
Початковий рівень					
1	Побудованому учнем/ученицею тексту бракує зв'язності й цілісності, урізноманітнення потребує лексичне та граматичне оформлення роботи	15-16 і більше	13 і більше		<i>Окремі речення</i>
2	Побудоване учнем/ученицею висловлювання характеризується фрагментарністю, думки викладаються на елементарному рівні; потребує збагачення й урізноманітнення лексика і граматична будова мовлення	13-14	12		<i>Окремі фрагмен ти</i>

3	Учневі/учениці слід працювати над виробленням умінь послідовніше й чіткіше викладати власні думки, дотримуватися змістової та стилістичної єдності висловлювання, потребує збагачення та урізноманітнення лексика й граматична будова висловлювання	11-12	11	Менше $\frac{1}{2}$ норми
Середній рівень				

4	Висловлювання учня/учениці за обсягом складає дещо більше половини від норми і характеризується певною завершеністю, зв'язністю; розкриття теми має бути повнішим, ґрунтовнішим і послідовнішим; чіткіше мають розрізнюватися основна та другорядна інформація; потребує урізноманітнення добір слів, більше має використовуватися авторська лексика	9-10	9	7
5	За обсягом робота учня/учениці наближається до норми, загалом є завершеною, тему значною мірою розкрито, проте вона потребує глибшого висвітлення, має бути увиразнена основна думка, посилена єдність стилю, мовне оформлення різноманітнішим	7-8	8	6
6	За обсягом висловлювання учня/учениці сягає норми, його тема розкривається, виклад загалом зв'язний, але учневі ще слід працювати над умінням самостійно формулювати судження, належно їх аргументувати, точніше добирати слова й синтаксичні конструкції	5-6	7	5

Достатній рівень

7	Учень/учениця самостійно створює достатньо повний, зв'язний, з елементами самостійних суджень текст, вдало добирає лексичні засоби, але ще має вдосконалювати вміння чітко висвітлювати тему, послідовно її викладати, належно аргументувати основну думку	4	6	4
8	Учень/учениця самостійно будує достатньо повне, осмислене висловлювання, загалом ґрунтовно висвітлює тему, добирає переконливі аргументи на їх користь, проте ще має працювати над урізноманітненням словника, граматичного та стилістичного оформлення роботи	3	5	3
9	Учень/учениця самостійно буде послідовний, повний, логічно викладений текст; загалом розкриває тему, висловлює основну думку; вдало добирає лексичні засоби, проте ще має працювати над умінням виразно висловлювати власну позицію і належно її аргументувати	1+1 (негруба)	4	2

Високий рівень

10	Учень/учениця самостійно буде послідовний, повний текст, ураховує комунікативне завдання, висловлює власну думку, певним чином аргументує різні погляди на проблему, робота відрізняється багатством словника, граматичною	1	3	1
----	--	---	---	---

	правильністю, дотриманням стильової єдності й виразності тексту			
11	Учень/учениця самостійно будує послідовний, повний текст, ураховує комунікативне завдання; аргументовано, чітко висловлює власну думку, зіставляє її з думками інших, уміє пов'язати обговорюваний предмет із власним життєвим досвідом, добирає переконливі докази для обґрунтування тієї чи іншої позиції з огляду на необхідність розв'язувати певні життєві проблеми; робота відзначається багатством словника, точністю слововживання, стилістичною єдністю, граматичною різноманітністю	1 (негруба)	2	-
12	Учень/учениця самостійно створює яскраве, оригінальне за думкою та оформленням висловлювання відповідно до мовленнєвої ситуації; повно, вичерпно висвітлює тему; аналізує різні погляди на той самий предмет, добирає переконливі аргументи на користь тієї чи іншої позиції, використовує набуту з різних джерел інформацію для розв'язання певних життєвих проблем; робота відзначається багатством слововживання, граматичною правильністю та різноманітністю, стилістичною довершеністю	-	1	-

Оформлення перевірки письмових робіт учителем

За письмове мовлення виставляють одну оцінку: на основі підрахунку допущених недоліків за зміст і помилок за мовне оформлення, враховуючи їхнє співвідношення.

Оцінюючи письмові роботи (перекази, твори), враховують наявність:

- 1) орфографічних та пунктуаційних помилок, які підраховуються сумарно, без диференціації (перша позиція);
- 2) лексичних, граматичних і стилістичних помилок (друга позиція).

Загальну оцінку за мовне оформлення (МО) виводять так: до бала за орфографією та пунктуацією додають бал, якого заслуговує робота за кількістю лексичних, граматичних і стилістичних помилок, одержана сума діли ться на 2:

МО:	4	5	(7 + 8): 2 = 8 балів
	I + V —	L + Г + С	

Під час виведення єдиної оцінки за письмову роботу до кількості балів, за зміст переказу чи твору, додається кількість балів за мовне оформлення та їхня сума ділиться на 2.

Якщо частка не є цілим числом, вона закруглюється в бік більшого числа

Остаточний вигляд запису:

3 — 4: 7 балів	МО — 4 — 5: 8 балів	(7+8): 2 = 8 балів
-----------------------	----------------------------	---------------------------

Під час проведення уроків навчальних переказів/творів рекомендується на розсуд учителя здійснювати вибіркову перевірку певного виду діяльності.

4. Диктант

Основною формою перевірки орфографічної та пунктуаційної грамотності учнів/учениць є контрольний текстовий *диктант*. Перевіряють уміння правильно писати слова на вивчені орфографічні правила і словникові слова, визначені для запам'ятовування; ставити розділові знаки відповідно до опрацьованих правил пунктуації; належним чином оформляти роботу.

Перевірка здійснюється фронтально за традиційною методикою. Для контрольного текстового диктанту використовують тексти, в яких кожне з опрацьованих протягом семестру правил орфографії та/чи пунктуації були представлені 3–5 прикладами. Обсяг диктанту та критерії його оцінювання у табл.15 і 16.

Таблиця 15
Обсяг диктанту за класами

Клас	5-й	6-й	7-й
Кількість слів у тексті	90 –100	100 –110	110 –120

У визначенні кількості слів у диктанті враховують як самостійні, так і службові слова.

Таблиця 16
Критерії оцінювання диктанту

Рівні	Початковий			Середній			Достатній			Високий		
бали	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
кількість помилок	15 – 16 і більше	13 – 14	11 – 12	9 – 10	7 – 8	5 – 6	4	3	1+1 (негруба)	1	1 (негруба)	-

Особливості оцінювання диктанту.

Орфографічні та пунктуаційні помилки оцінюють однаково.

Виправляють, але не враховують такі орфографічні та пунктуаційні помилки:

- на правила, які не включені до шкільної програми;
- на ще не вивчені правила;
- у словах з написаннями, що не перевіряються, над якими не проводилась спеціальна робота;
- у передачі так званої авторської пунктуації.

Повторювані помилки (помилка у слові, яке повторюється в диктанті кілька разів), уважаються однією помилкою.

Однотипні помилки (на одне й те ж правило, але в різних словах) уважаються різними помилками.

Грубі та негрубі помилки розрізняють, негрубі помилки такі: а) у винятках з усіх правил;

- у написанні великої букви в складних власних найменуваннях;
- у випадках написання разом і окремо префіксів у прислівниках, утворених від іменників з прийменниками;
- у випадках, коли замість одного знаку поставлений інший;
- у випадках, що вимагають розрізнення **не** і **ні** (у сполученнях *не хто інший*, *як....*; *не що інше*, *як...*; *ніхто інший не...*; *ніщо інше не...*);
- у пропуску одного із сполучуваних розділових знаків або в порушенні їх послідовності;
- у заміні українських букв російськими.

П'ять виправлень з неправильного написання на правильне прирівнюються до однієї помилки.